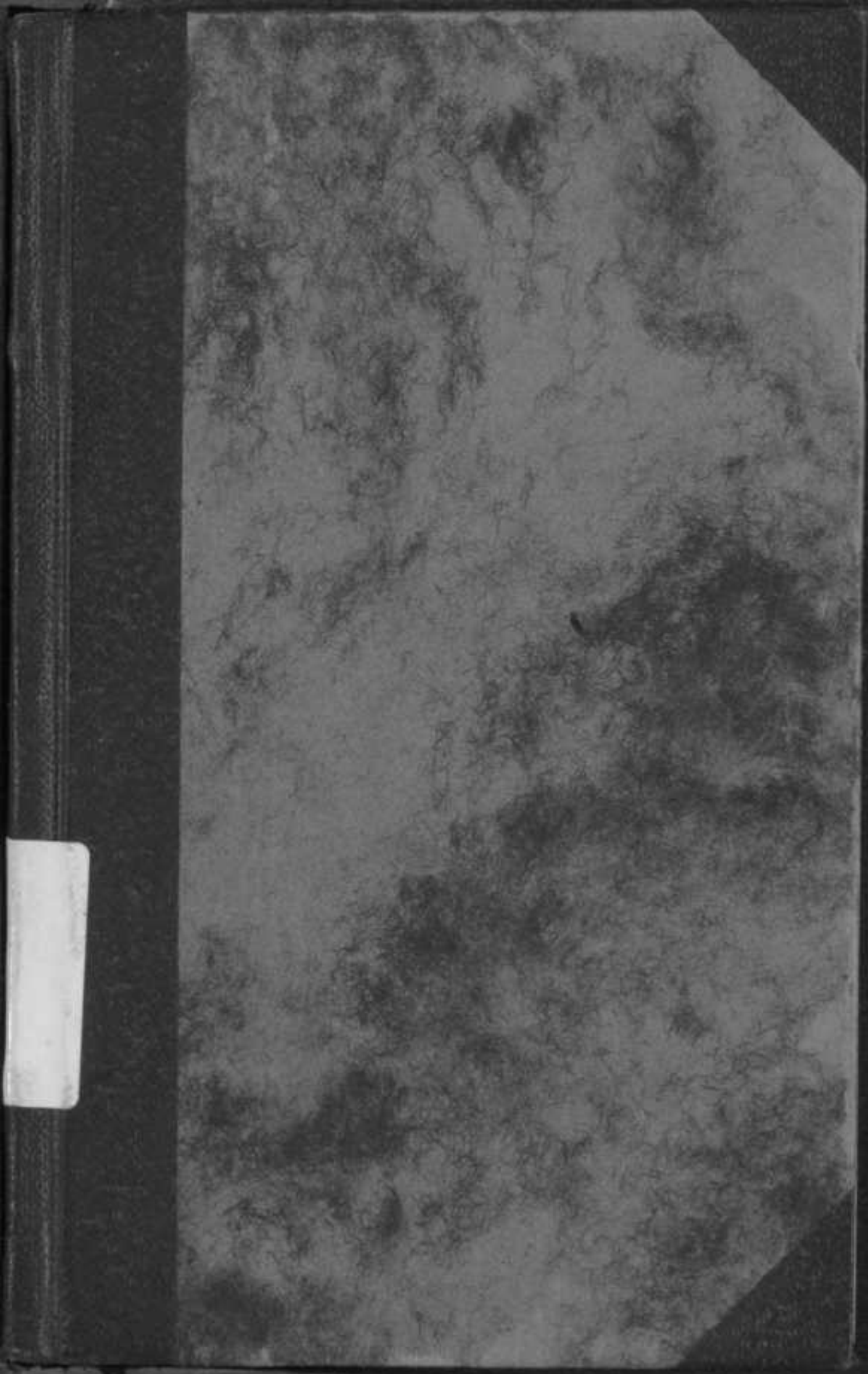

Missiehelden : N° 17.

PATER VERBRAAK, S.J.

DOOR H. EYKEMANS, S. J.

X A V E R I A N A

11, MINDERBROEDERSSTRAAT, LEUVEN

Pater HENRICUS VERBRAAK, S. J., werd geboren te Rotterdam, 24 Maart 1835. Aanvankelijk ging hij in den handel doch trad eenige jaren later in de orde der Jezuïeten. In September 1869 priester gewijd, vertrok hij reeds in 1872 als missionaris naar Nederlandsch-Indië. Hij stierf te Magelang 1918. De voornaamste gegevens voor deze brochure, ontleen ik aan 't keurige leven van P. Verbraak, door Pater F. VAN HOECK, S. J., « De Soldatenpastoor ».

De licentia Superiorum Ordinis.

Imprimatur

Mechliniae, 24 Augusti 1927,
J. THYS, can., lib. cens.

PATER VERBRAAK S. J.

ER zijn er, die zoo graag hun leven zouden wegschenken aan Christus, als Hij er hen om vroeg.

Dat worden de Zijnen, die niet meer van Hem weggaan ! Maar er zijn er ook, die alles wat zij wenschen en doen geven mogen *metterdaad* : dat zijn de uitverkorenen. Die vader en moeder, vriend en vaderland verlaten om aan Christus te zeggen : « dat alles zijt Gij voor mij en nog veel meer ! »

Die Hem schenken : de kracht van hun lichaam, om te werken gelijk Hij gewerkt heeft — alleen — voor de zielen ; hun veelbelovende jeugd om te gaan langs de moeilijke wegen en troost te schenken aan die er om vragen : hun geloof, hun talenten, hun hart voor de veroveringen Zijner liefde — hun leven en dood voor de zielen...

En eerst dān, wanneer zij zich geheel hebben losgerukt uit dat kleine gedoe om hen heen, uit dat jagende leven, voelen zij zich mensch worden in de volledige gave aan God en de Zijnen !

Zòò een was Pater Verbraak ! Een man uit ijzer en staal gebouwd, goed van hart, met 'n werklust en werkkraft, die na 25 jaar missionarisleven nog menigeen beschaamd zou hebben gemaakt. Een Christen uit één stuk, die het geloof in merg en been droeg. Een priester, die missaal, brevier en priesterlijke gewaden steeds bij zich droeg, omdat zijn zieleleven met die heilige handelingen en gebeden als vergroeid was.

Veel bijzonderheden omtrent zijn jeugd zijn er niet bewaard gebleven, maar in dat weinige vinden we toch reeds 'n vaag beeld van de heldenfiguur, die later aller eerbied en bewondering zou afdwingen.

Opgegroeid tot 'n stevigen, pittigen jongen was zijn eerste ideaal : « de handel ». O, hij kon zoo heerlijk vertellen uit de dagen, dat hij de Rotterdamsche beurs bezocht. « Geweet niet, welk genoegen het is dààr zooveel landgenooten en vreemdelingen vereenigd te zien,

die met elkander beraadslagen over hunne respectieve belangen en dan als 't ware één rijk maken van heel de wereld... Dan is men Hollander, Franschman, Engelschman, Duitscher ja ook soms Deen, Zweed of Italiaan ».

Maar God had andere plannen met hem en langzamerhand drong de roepstem Gods, waarvoor geen sterveling doof mag blijven : « Gaat ook gij in mijnen wijngaard ».

En die stem klonk luider en luider, tot hij zich genoodzaakt zag, zijn plannen aan zijn moeder bekend te maken. Het was 'n harde slag voor deze brave vrouw, haar zoon, waarvan ze zooveel verwachtte, te moeten afstaan, maar toch stond zij het toe...

En zoo brak hij met wat hem tot dan toe 't dierbaarst was, om alles wat hij was en had in dienst te stellen van God en de zielen. O ! hij heeft het zonder twijfel gevoeld, toen hij bij de bekendmaking van zijn besluit tranen zag in de oogen van zijn moeder : toen hij bij zijn vertrek naar het noviciaat wist, dat zij nu alléén was ; maar hij had ook Christus' woord in z'n volle diepte begrepen : « Wie zijn vader en moeder mèèr bemint dan Mij is Mijner niet waardig ».

Edelmoedig en flink zette hij door en nam afscheid. Heeft hij haar ooit vergeten? In 1918 lag op z'n bidstoel in de sterfkamer 'n zwart beduimd gebedenboekje, waarin de woorden geschreven stonden : *Memento matris meae 1 oct. 1862*. Iederen dag van zijn lange leven, had hij het gebruikt en als hij er uit bad, zijn lieve moeder herdacht.

Na zijn tweejarig noviciaat, wierp hij zich met onverzettelijken ijver op de studie, om zich tot 'n waardig priester voor te bereiden. Tot eindelijk 19 september 1869 aanbrak : de dag waarop hij zijn vurig verlangen zag bevredigd. En 't zong en jubelde in z'n ziel, omdat hij nu het altaar mocht beklimmen en treden mocht voor het aanschijn van den God zijner juichende blijdschap !

Zijn eerste werkkring werd de stad Nijmegen. En daar trad reeds naar voren zijn groote naastenliefde, als hij uittrekt om in de meest vergeten achterbuurten ziekenverpleger te spelen : daar zien we hem weldoen met de blijmoedigheid in z'n oogen, den lach op zijn lippen en 'n vroolijk woord in den mond. Hij zou hier echter niet lang werken. In den zomer van 1872, ontving hij het bericht zijner

benoeming tot apostolisch missionaris in Nederlandsch Oost-Indië.

Reeds voor dag en dauw waren alle leden der congregatie van de Ignatius-kerk aan de Waalkade verzameld, voor 't laatst moesten ze den beminnelijken priester vaarwel zeggen. 't Was voor Verbraak 'n ware verrassing. In 'n kort woord beval hij zich zelf en z'n nieuwen werkkring in aller gebeden aan en vertrok.

Zoo ging hij heen, met één slag zich losrukkend van die nieuwe banden, welke door zijn kort maar vruchtbaar verblijf waren ontstaan. Uit een vertrouwelijke mededeeling aan een zijner vrienden, weten wij, dat hij geweldig opzag tegen de taak, die hem op reeds zoo gevorderden leeftijd werd opgedragen. Toch toonde hij 'n meer dan gewone blijmoedigheid en wie ooit in zulk 'n toestand geweest is, weet, hoe zwaar hier vaak tegen de menschelijke neiging moet gestreden worden.

Waarom ging hij heen? Wie werden zijn vrienden?

Alles voor allen te worden, om allen te winnen voor Christus, dat was zijn leus: de christelijke naastenliefde te beoefenen, in

iedereen vorm, waarin die deugd beoefend kan worden, ziehier z'n toeleg van iederen dag. Een oppervlakkige kennis van zijn leven is voldoende om te zien, met welk 'n liefde en nauwgezetheid hij deze beginselen in daden heeft omgezet.

En zijn vrienden? Laten we het maar eerlijk zeggen!

Toen Verbraak naar Indië vertrok, was het in 'n tijd, dat de naam « Koloniaal » 'n alles behalve eervolle titel was. « Indië » — zegt een geschiedschrijver — was het rasphuis van Europa; deugnieten, verkwisters, boeven, allen, die wegens hun misdaden waren verbannen, ijlden naar de Indiën als naar 'n gemeenschappelijke prooi».

Verbraak wist er zelfs niet veel goeds van te zeggen. Hij spreekt over: « lui van gering allooi », die men om hun prikkelbaarheid zeer voorzichtig moest behandelen. Vooral de Fransche militairen — meerendeels oude Parijsche communards — waren 'n lastig volkje, maar bij wie in 't diepst van hun hart nog dikwijls 'n sprankje geloof was overgebleven». Onder zulke mannen ging hij werken:

dàt werden zijn vrienden ; zijn parochie :
Atjeh's oorlogsterrein !

IN 1874 begon Verbraak zijn eerste aalmoezeniersarbeid. Drie en dertig jaar lang zou hij er werken met zijn kracht en aanpak : een echt missionarisleven met alles, wat dit woord aan heldendaden en offers omvat. Zijn parochie strekte zich uit over meer dan 40 bittings in het land en 10 zeeposten met ongeveer 2000 katholieken waarvan 1500 Europeesche militairen. Zijn drukste werkzaamheid vond hij in het hospitaal, waar voortdurend tusschen de 500 en 1000 zieken lagen. Behalve de bezigheden in zijn parochie, moest hij ieder jaar nog een bezoek brengen aan alle posten, waarvoor hij ongeveer 3 maanden noodig had.

Treurig was bij zijn aankomst de toestand der soldaten op zedelijk gebied, doch zijn apostelhart was te groot, dan dat hij zich hierdoor zou laten ontmoedigen. Integendeel, het was voor Verbraak weer 'n prikkel te meer, zijn werk met alle kracht te beginnen. En al oogstte hij aanvankelijk bij zijn zwaren

arbeid weinig vruchten : en al werd hij — ook van regeeringswege — in zijn grootsche plannen vaak tegengewerkt : en al ondervond hij in zijn naaste omgeving weinig steun en troost — hij zette door met taaie volharding !

Zoo nu en dan zag hij zijn edelmoedigheid ook zichtbaar beloond en kwam 'n enkele troostvolle gebeurtenis z'n zware taak eenigzins verlichten. Zoo maakt hij in een zijner brieven melding van twee zijner congregantisten die na volbrachten diensttijd in 'n religieuze orde traden. In denzelfden tijd volgde 'n derde dit voorbeeld en verklaarde aan Verbraak's stichtend voorbeeld en wijze lessen het te danken, dat hij, na zijn zwerftochten als koloniaal, zijn roeping heeft kunnen volgen.

Door toename der bevolking, breidde zich zijn parochiaal werk meer en meer uit. De gunstige en mooie ligging van Oleh-Leh, de invoerhaven van Atjeh, lokten vele particulieren naar die stad, met het noodzakelijk gevolg dat de Zondagstaak van Verbraak hierdoor niet weinig verzwaard werd. We zullen hem 'n keer vergezellen !

Om zeven uur deed hij te Kota-Radja een

gezongen H. Mis met preek : hield een toespraak beurtelings voor Amboineezen en Chineezzen : pakte daarna z'n dienstkoffertje in en verrichtte om 9 uur te Oleh-Leh een tweede gezongen dienst met predikatie. Na ieder nog gelegenheid gegeven te hebben hem te spreken, kwam hij tegen den middag in zijn pastorie aan. De namiddag werd besteed aan godsdienstoefeningen voor Congregatie, Lof en Rozenhoedje : de overige tijd werd doorgebracht in 't hospitaal.

Zóó heiligde Verbraak zijn Zondag ! Eens per jaar kwam er eenige afwisseling in die orde, als hij zijn dienstreis deed langs de Westkust en zeeposten, om ook daar zijn geloovigen zijn priesterlijken troost te schenken. Had hij geheel zijn missionarisleven slechts dit werk gedaan, we zouden verstomd gestaan hebben over de taaie werkkraft en onverbiddelijke doorzet, maar Verbraak deed mèèr ! Op de eerste plaats was hij « soldatenpastoor » en zijn parochie « oorlogsterrein » — en willen wij hem zien in zijn volle grootheid, dan moeten wij hem gaan zoeken in de vuurlinie van den Atjeh-oorlog : dan moeten we naast hem knielen op den grond en zien

met welk 'n zorg hij de wonden zijner lijdende soldaten wist te heelen !

VAN de vele onaangename herinneringen aan den grooten wereldoorlog, staat ons nog het levendigst voor den geest : het onzegbaar veel menschenleed in deze jaren op het slagveld doorstaan. We hooren nog van het heldhaftig gedrag en de sublieme naastenliefde der vele aalmoezeniers. En al is 't waar, dat de strijd te Atjeh in onmenschelijke wreedheid bij den wereldoorlog niet kan vergeleken worden — vergeten we niet dat hier één priester stond voor dat zware werk ; dat de duur langer, het klimaat doodend was. En toch drie en dertig jaar lang heeft Pater Verbraak in stille heldhaftigheid den strijd met al z'n ellende meegemaakt — en waar de troepenleiders heengingen, daar bleef hij alleen op zijn post. In een hospitaal ontmoette ik eens 'n man, die wegens een beenwond het bed moest houden. Na 'n kort onderhoud, vertelde hij me, dat hij elf jaar lang in den Atjeh-oorlog had meegevochten. Op mijn

vraag of hij P. Verbraak daar ook gekend had, sprong hij — zijn ziekte vergetend — rechtop en sprak met zulk 'n geestdrift over « dien goeden pastoor », als alleen 'n vriend dat doen kon.

En inderdaad, wie hem gekend heeft en daarbij nog zijn goedheid ondervinden mocht, vergat hem ook nimmer meer. 't Was 'n persoonlijkheid, die van zelf indruk maakte, waardig, maar bescheiden in houding en voorkomen. In z'n uiterlijk lag weinig militairs, maar de echte soldatendeugden : moed, beleid en trouw, bezat hij in meer dan gewone mate. Waar zijn manschappen waren, dàar was ook Verbraak : trokken ze nu ver het land in, hij trok ze achterna en vergezelde ze : bleven ze in de linie geconcentreerd, dan ging hij wel-doende rond van post tot post ! 't Was één vriendelijkheid voor zijn arme jongens. Wie er ook bij hem kwam, hij mocht rekenen op 'n hartelijk onthaal, al hun leed konden ze bij hem uitspreken en met de grootste sympathie aanhoorde hij hen. Eén ding echter, meer dan al 't andere won hem de achting der soldaten : nooit of nimmer vroeg hij naar godsdienst

alvorens hen te helpen, doch was voor *allen* behulpzaam en goed.

Er zou 'n boekdeel te vullen zijn met treffende staaltjes van christelijke naastenliefde, door dezen eenvoudigen man tijdens zijn aalmoezenierschap verricht.

In de cel van den gevangene, in het hospitaal en op 't slagveld, ja zelf op 't schavot vinden we den priester om nog voor 't laatst den rouwmoedige z'n vriendenhand te drukken. Er kwam 'n glimlach op de lippen en 'n flikkering in de oogen, als ze die bekende zwarte gestalte met 'n lach op 't gelaat zagen naderen : hij kwam immers voor hen alleen, vrijwillig en gaarne. En welk 'n troost voor den soldaat, die zich door zijn hartstocht had laten leiden, op het schavot nog 'n laatsten handdruk te ontvangen van zulk 'n vriend. Een enkele getuigenis uit velen.

« Een Europeesch fuselier, een man die tot dan toe nimmer straf had beloopen, was op een nacht, dat hij moest aantreden, niet « geheel bekwaam » geweest. Zijn luitenant had gezegd : « B, jij gaat beter niet mee, je bent niet wel ». De andere fuseliers begonnen te lachen en de man werd daardoor zoo

« maloe », dat hij besloot niet heen te gaan, maar te trachten den luitenant over te halen, hem niet te doen uitvallen. Het verzoek werd niet ingewilligd, hij ging, maar liet de wraakzucht in zijn hart binnen. Den volgenden dag stond B. te wachten, en had heimelijk een patroon in zijn geweer gedaan. In den avond zag hij een officier de woning van den luitenant binnen gaan; hij schoot en trof hem in in den enkel — maar 't was niet de luitenant, doch een kapitein. In arrest gesteld had hij vreeselijk berouw een onschuldige te hebben geraakt. Een uitspraak van den krijgsraad volgde spoedig : *de doodstraf*. De schuldige vroeg den pastoor te spreken. Tegen middernacht kwam Verbraak aanwandelen, een mantel over de soutane geslagen en met uitgestrekte armen trad hij de cel binnen. Op vaderlijken, zachten toon sprak hij tegen deze weerbarstige soldatenziel, herinnerde hem aan zijn moeder, die hem had opgevoed « toch niet, dat je dit zoudt doen, mijn jongen ». De priester bad, echter zoo, dat alléén de man voor hem hooren kon, wat hij sprak tot zijn God, den God van barmhartigheid. En de ter dood veroordeelde viel op de knieën naast

hem neer, snikte het uit en bad meë. De priester, neen de mensch, de vriend had overwonnen. De zware nacht werd verder besteed aan 't schrijven van een brief aan zijn ouders. De pastoor zorgde er voor, dat zij nog goed over hun zoon konden denken...

Om vijf uur verliet de priester de cel; om acht uur stond hij weer op het schietterrein. B. had gevraagd, of hij hem daar nog de hand wilde geven, — dat zou de kameraden beter over hem doen denken. En op het kritieke moment, even voordat het vuurpeleton opmarcheerde om zijn nootlottigen plicht te vervullen, trad daar in het carré, blootshoofds, P. Verbraak vooruit naar den kogelvanger en gaf den man zijn priesterlijken zegen ».

Zóó was pastoor Verbraak. 't Is niet het eenige voorval; heel zijn leven is een aaneenschakeling geweest van weldaden voor zijn jongens.

En de resultaten? In een klein overzicht van zijn leven, gemaakt op den dag, dat hij zijn 25 jarig verblijf op Atjeh herdacht, geeft hij een idee van de vruchten, die zijn onvermoeibare werkkraft en zachte liefde afwier-

pen voor den Hemel. « Ik heb in den Atjehoorlog gekend 4000 officieren en ontelbare minderen : 2000 heb ik er den doodstrijd kunnen verzachten en, naar ik hoop, voor hen den hemel geopend. Meer dan 2000 paal heb ik te paard afgelegd, 60 reizen gemaakt langs Sumatra's Westkust, één langs Sumatra's Oostkust, 50 langs de noord- en oostkust van Atjeh, zoodat ik meer dan 370 dagen op zee heb doorgebracht. Als vruchten van mijn arbeid mocht ik aantekenen : 1661 doopsels, 300 Eerste H. Communies, 6131 Paaschcommunies, 3965 veelvuldige H. Communies, 1948 H. Oliesels, 78 huwelijken en 459 bekeerlingen uit het ongeloof en de dwaling ».

Met recht mocht hij dus dankbaar zijn jegens God, die hem de genade verleende zooveel voor Hem te arbeiden. Het was de heerlijk-rijke belooning voor de vele offers welke hij iederen dag opnieuw bracht voor de bekeering van zijn volk. En was dat alles? O neen! nog veel meer was er, wat slechts weinigen wisten en wat hij nooit iemand vertelde, doch alleen door hem gezien werd, die het stille gebed en de boetvaardigheid voor

zijn vaak schuldige soldaten gedaan, met vreugde en honderdvoudige belooning aanvaardde !

Oud-Strijders van Indië, gij, die getuigen zijt geweest van Verbraaks liefde voor u, gij wist wat hij voor u was, maar dat hij u zóó lief had, dat wist gij niet !

EÉN woord heeft Verbraak in z'n leven niet gekend, het verderfelijke woord van den moedelooze : ik kan niet. Altoos had hij handen vol werk, maar kon er steeds nog maar wat bij doen. Zat hij na 'n zwaren dag 's avonds in z'n niet al te ruime kamer, dan speelden hem weer nieuwe plannen door het hoofd, die eenige verbetering konden brengen in den toestand der militairen.

Toen hij na zijn vele dienstjaren 'n aardig tractement ontving, spaarde hij door z'n sober leven, een groot deel ervan uit voor allerlei liefdadige doeleinden !

Hij plaatste verwaarloosde of verlaten soldatenkinderen bij vertrouwde families : richtte scholen en weeshuizen op en rustte

niet, vooraleer hij zijn kleine beschermelingen aan de verzorging van Zusters had toevertrouwd.

Ook groote armen ondervonden zijn stille milddadigheid door alle mogelijke kleine attenties, welke Verbraak er op na hield. Zoo frankeerde hij de brieven der soldaten « om z'n jongens weer wat meer zakgeld te bezorgen. » Hij werd er wel 'ns mede beetgenomen, maar dan maar éénmaal !

Meer nog deed hij voor de moreele verbetering der soldaten. Hij maakte plannen voor huisvesting in de kazerne, een meer doelmatige uitbetaling der soldaten, het vergemakkelijken der Zondagviering en verschillende andere belangen. In couranten en tijdschriften werden deze idées gepubliceerd, met 't gevolg, dat omtrent eenige voorstellen gunstige bepalingen werden gemaakt, ofschoon niet in alles aan zijn wenschen werd gehoor gegeven.

Een ander groot gevaar was voor de soldaten : *de drank*. In biechtstoel en hospitaal had Verbraak den verderfelijken invloed ervan leeren kennen en betreurde het dat zulk 'n kwaad door het Gouvernement zoo weinig werd tegengewerkt. Neen, hij overdreef in dit

punt niet : gaarne gunde hij z'n jongens 'n matig glaasje en schonk het hun zelf wel eens — maar hij bestreed *het misbruik*, het : te veel !

Eenige jaren later hield hij zich weer bezig met een plan tot regeling van pensioen voor weduwen en kinderen van onderofficieren en militairen : voor het verkrijgen van ziekenzusters in de hospitalen, om aldus den militairen 'n goede en meer geregelde verzorging te verzekeren. Van heel dit mooie plan is echter nooit iets gekomen. De redenen waarom, heeft Verbraak niet opgeteekend, maar uit 'n brief, waarin hij deze zaak terloops behandelt, mag worden opgemaakt, dat buitenstaanders hem hierin hebben tegengewerkt. « De gediensstige raadgevers, » zoo eindigt hij « mogen het bij God kunnen verantwoorden ! »

Alles, wat Verbraak bereiken wilde, heeft hij dus niet bereikt, maar zeker is, dat hij ook op stoffelijk gebied den kolonialen tot groot voordeel is geweest. Zijn tegenwoordigheid heeft den geest der troepen ten goede beïnvloed. En al heeft Atjeh op de eerste plaats zijn geweldigen invloed ondervonden, ook het Roomsche-Katholieke missiewerk in het alge-

meen heeft aan dezen man zeer groote verplichtingen, al was het alleen maar om de achting voor den Katholieken priester, die hij heeft gewonnen.

Was het wonder, dat Verbraak's belanglooze plichtsbetrachting en beminnelijke goedheid, hem aller sympathie hadden verzekerd? De eenvoudige waardigheid, waarmede hij zijn ambt vervulde, dwong ieders eerbied af. Te goed wisten zij, dat het hem niet om eer of uiterlijk vertoon te doen was, en juist daarom is hem eer gebracht, als aan geen ander!

Wanneer dronken soldaten zich goedhielden, als ze den pastoor zagen aankomen, als vloeken en ongepaste taal in cantine en hospitaal bij zijn komst ophielden, dan was dit weliswaar 'n eigenaardigen vorm van eerbied, maar het bewijst toch, dat er iets van hem uitging, dat ze respect voor hem hadden. Maar ook openlijk is hem meermalen hulde gebracht. Alle rangen en standen hebben als om strijd zijn verdiensten geprezen!

Den 19^{en} September 1894 herdacht hij zijn zilveren priesterfeest. Hij had het doodgezwegen en was op dienstreis gegaan langs de

Westkust. Aan boord van de « Loudon » herdacht hij in alle stilte den dag zijner H. Prierterwijding en nog eens bracht hij bij het *suscipe, Domine, hanc immaculatam hostiam*, het offer van zijn rijke leven voor z'n jongens.

In alle stilte?... Hij had 't graag gewild. Doch toen hij tegen 7 uur op het feestelijk versierde dek kwam, stonden daar de kapitein met eenige officieren gereed, om hem geluk te wenschen. Voor de bemanning werd Zondagsdienst en 'n extra feest afgekondigd !

Nog grootscher hulde viel hem hetzelfde jaar ten deel bij zijn 20-jarig verblijf te Atjeh. Alle rangen en gezindten : Katholiek, Protestant, Mahomedaan enz. droegen bij om deze merkwaardige gebeurtenis, zoo luisterrijk mogelijk te herdenken. Zelfs de eenvoudigste soldaat ging er groot op, iets van z'n spaarcenten te mogen bijdragen, om Verbraak 'n geschenk aan te bieden. 't Werd in waarheid : een uiting van dankbaarheid van het geheele N.-Oost-Indische leger. Op den gedenkwaardigen dag, waren dan ook de meeste officieren, vele ambtenaren, burgers en meer dan 2000 militairen bijeen. 't Was voor Verbraak een treffende en troostvolle gebeurtenis !

Toch zou hij in algemeenheid van deelname nog overtroffen worden door de viering van zijn aalmoezenierschap in 1899. Zijn verlof van twee maanden op Java, hem door zijn overheid ten geschenke gegeven, werd 'n ware triumphtocht. Als hij het garnizoen en hospitaal te Magelang bezocht : als hij in de pastorie zijner medebroeders werd verwelkomd : als hij rondging in de verschillende weeshuizen, overal viel hem 'n hartelijke hulde ten deel en was men kinderlijk blij dezen eenvoudigen man persoonlijk blijken van dankbaarheid te kunnen geven.

Zelfs toen hij weer volop in z'n drukke bezigheden zat en de strijd te Atjeh met nieuwe kracht werd aangevangen, werkte men nog in stilte aan een feest voor den pastoor, dat op 29 Juni, den dag waarop hij vóór 25 jaar in den kraton van Atjeh was aangekomen, gevierd zou worden. Tot zelfs in Nederland werden er comités gevormd en bijdragen geleverd, om aan deze openbare hulde deel te nemen, en weer werd hem 'n stoffelijk blijk van genegenheid geschonken, opgeluisterd door maziëk en toespraken der militaire overheden.

Van waar die hulde uit Nederland?

Och, daar waren zooveel families — arme en rijke — waar een weerbarstige jongen het hart zijner ouders wreed had gewond. Waar vader werkzaam was en hij een luiaard; moeder zacht en vroom en hij ruw en onverschillig! Dat was het voorspel van een familiedrama, waarvan het fel conflict gewoonlijk werd opgelost in 'n bitter afscheidstooneel: de jongen liet zich door een ronselaar inschrijven als koloniaal en... « ging naar de Oost ». En dan was de schande weg uit het dorp, het stadje of steegje: maar niet het leed in het ouderhart!

De menschen zagen dat niet, maar wel de priester, die hen ook van binnen kent — maar wel de aalmoezenier in het verre Indië, die de menschen beminde in Christus Jezus. En hij, de stille held, kwam dan op eens binnen in zoo 'n gezin met den heerlijken groet, dien Jezus zijn apostelen geleerd had: « Vrede zij dit huis! »

Wilt ge een treffend voorbeeld? Lees dan eens dit eenvoudige briefje:

« Geachte heer Dokter. Donderdag 4 dezer ontmoette ik uw dierbaren zoon Jan. Hij

sprak mij veel over u, over zijne moeder, broeders en zusters en den pastoor uwer parochie, en verzocht mij tevens u eens te schrijven. Niet anders dan met lof kan ik over hem schrijven; zoowel zijne superieuren, de officieren, als zijne kamaraden en ook de mindere militairen, waren hem genegen. Die ontmoeting had plaats in het hospitaal te Panteh-Perak, 's middags ten vijf ure. Hij leed verschrikkelijk aan buikziekte, zoodat ik het raadzaam oordeelde, hem de laatste H. Sacramenten toe te dienen. Met ware godsvrucht heeft hij die ontvangen en bleef vervolgens kalm en gelaten tot dat hij Zaterdag 6 dezer godsvruchtig in den Heer overleed. Zijn laatste groeten waren voor u, zijn moeder, zusters en broers. Voor de rust zijner ziel heb ik gisteren de H. Mis opgedragen. Met oprechte deelneming in uw aller droefheid noem ik mij, hoogachtend,

Uw dw. dn.,

H. C. Verbraak, pastoor. »

Uit dit ééne briefje blijkt, dunkt mij, overduidelijk, hoe het getal zoo groot kon zijn van hen, die én in Holland én in Indië, Ver-

braak zoo menigmaal hun liefde hebben bewezen.

En zoo moest hij zich — ook al had hij voor zichzelf het liever in stilte laten voorbijgaan — meermalen aan 'n openbare huldiging onderwerpen. Hij deed 't graag, overtuigd als hij was van de sympathie en liefde van degenen, welke hem die eer brachten. En al was hij er voor zich zelf zeker van niets meer gedaan te hebben, dan wat zijn plicht en roeping van hem vroegen, toch was dit voor hem 'n aangename voldoening.

« **Z**OOLANG mijn krachten het toelaten, zal ik mij geheel en al ten dienste blijven stellen van het mij zoo dierbaar leger ». Dat was zijn antwoord op de toespraken, bij de verschillende feestelijkheden, tot hem gericht. 't Was echter niet zoo lang meer als hij gehoopt had. In 1905 openbaarde zich een kwaal, die zijn werkzaamheden ernstig zou bemoeielijken : zijn oogen begonnen zeer te verzwakken. Een

paar maal zelfs bracht hem dit in ernstig levensgevaar, zoodat zijn Oversten het noodzakelijk achtten, zijn arbeidsveld aan een opvolger toe te vertrouwen. Alles bleef echter voorloopig bij het oude. Een tijd lang dacht men, dat de zaak van de baan was, toen in Mei 1907 de pastoor officieel zijn aanstaande vertrek kwam aankondigen. Deze tijding verwekte 'n algemeene verslagenheid. Van alle zijden ontving de goede pastoor betuigingen van leedwezen, erkentelijkheid en dank. Doch ook voor Verbraak zelf was het 'n zwaar offer voor goed te moeten heengaan van hen, aan wie hij in die lange jaren van z'n verblijf op Atjeh zoo gehecht was. Maar de deugden van onthechting en gehoorzaamheid, diep geworteld in 't hart van dezen heiligen priester, deden hem dit nieuwe offer blij en edelmoedig brengen.

Zooals zijn verblijf te Atjeh geweest was, zóó zou ook de uittocht zijn! Door de militaire overheid werd den pastoor uitgeleide gedaan tot aan de haven van Oleh-Leh. Een massa belangstellenden stond reeds te wachten om hun vriend nog voor 't laatst te groeten. Onder het spelen der militaire muziek en 't

handgewuif der menigte vertrok P. Verbraak. Atjeh had zijn herder niet meer !

NAUWELIJKS was dit levend voorbeeld van onverdroten plichtsbetrachting en toewijding aan z'n dierbare vrienden onttrokken, of men maakte reeds plannen een blijvend en sprekend aandenken aan hem te stichten. En wat slechts zeer weinigen te beurt is gevallen, heeft Verbraak mogen beleven : dat nog tijdens zijn leven een monument als dankbaar aandenken werd opgericht. Zelf was hij van deze gebeurtenis onkundig gebleven en toen men er hem later 'n foto van zond, viel er aan protest niet meer te denken !

Zijn laatste levensdagen te Padang en later te Magelang op Java bracht hij door met 'n dagelijksch bezoek aan kazerne, hospitaal en weeshuis en zette zoo op 73 jarigen leeftijd zijn aalmoezenierschap op bescheidener voet nog voort.

Voor zijn huisgenooten was hij een levend voorbeeld van deugdbeoefening en gebed. Altijd vriendelijk en dankbaar voor de dien-

sten, die men hem bewees, was hij er steeds op uit ook anderen hier en daar behulpzaam te zijn.

Met zijn oude vrienden op Atjeh onderhield hij nog een voortdurende briefwisseling en uit menige beantwoording blijkt, hoe deze attentie op hoogen prijs werd gesteld.

Langzamerhand echter namen zijn krachten af en deden de kwalen van den ouderdom zich meer en meer gelden. Een paar ernstige ziekteaanvallen in 1917 deden het einde elk oogenblik verwachten. Zoo groot als hij geweest was in de jaren van kracht door zijn rusteloozen arbeid, zoo groot zou hij in den laatsten tijd van machteloosheid zijn door voorbeeldig geduld. Met blijmoedigheid droeg hij nu zijn vele lijden, overtuigd als hij was, dat dit 'n grooteren rijkdom voor den hemel beteekende!...

Den 1^{en} Juni 1918 stierf hij te Magelang met *zijn* wapen, het kruisbeeld, op de borst! De soldaat van Christus, de vriend van zijn volk, had den goeden strijd gestreden!

's Maandags te zeven uur had onder algemeene belangstelling de lijkmis plaats. Als soldaat had hij geleefd, als aan een soldaat

zou hem de laatste eer bewezen worden ! Op 't verlangen zijner vele vrienden moest de plechtigheid « met militaire eer » geschieden.

En wie dien indrukwekkenden stoet door Magelang's straten trekken zag, las op het gelaat der honderden soldaten hoezeer zij hun weldoener hadden liefgehad.

Dàar ligt hij thans begraven, ver van' zijn vaderland en familie, te midden van 'n volk, waarvoor hij z'n leven, z'n talent, z'n kracht, geheel zich zelf had weggeschonken, om het te geven : het hoogste geluk voor hunne ziel !

En in het hart van die ontelbaren vervult zich het schriftwoord : « In memoria aeterna erit justus » *deze rechtvaardige zal blijven in eeuwige herdenking !*

DE dood van den populairen P. Verbraak liet in geheel Indië en vooral bij de militairen 'n diepen indruk achter. Weer werd in couranten en dagbladen dat rijke leven in herinnering geroepen, weer voelden zich zijn

dankbare vrienden, die zoo onzegbaar veel van hem hadden ontvangen, gedrongen op grootsche wijze zijn nagedachtenis te vereeuwigen.

Ondanks de moeilijke omstandigheden van den wereldoorlog stroomden van alle zijden de bijdragen binnen! Nu hij een eeresoldij betalen kon aan zijn aalmoezenier, bleek zelfs de minste strijder van 't Indische leger van eigen soldij ruim over te houden.

In Januari 1922 werd 'n groot bronzen beeld van den soldatenpastoor onthuld te Bandoeng, het centrum van het militaire leven in Indië.

Dàar staat hij nu de brave, eenvoudige man, in zijn strakke toog, onder den blauwen koepel van Java's zomersche lucht. Nooit heeft hij eigen eer gezocht, « alles waarover hij in geestelijken en stoffelijken zin te beschikken had » — zoo getuigde Generaal Dijkstra bij de onthulling — « was voor zijn medemenschen ». Voor hen heeft hij zijn leven opgeofferd, ter liefde van Christus! En grooter liefde heeft niemand, dan dat hij zijn leven geeft voor zijn vrienden. Doch wie zijn leven verliest, hij zal 't vinden! Pastoor Ver-

braak heeft het gevonden; hij leeft voort in de harten van duizenden en als de laatste strijder van het dappere Indische leger zal zijn heengegaan, dan nog zal het beeld van den priesterheld getuigen van zijn grootheid en liefde.

Wie velen tot gerechtigheid onderwezen, zullen schitteren als sterren aan het firmament der eeuwigheid!

